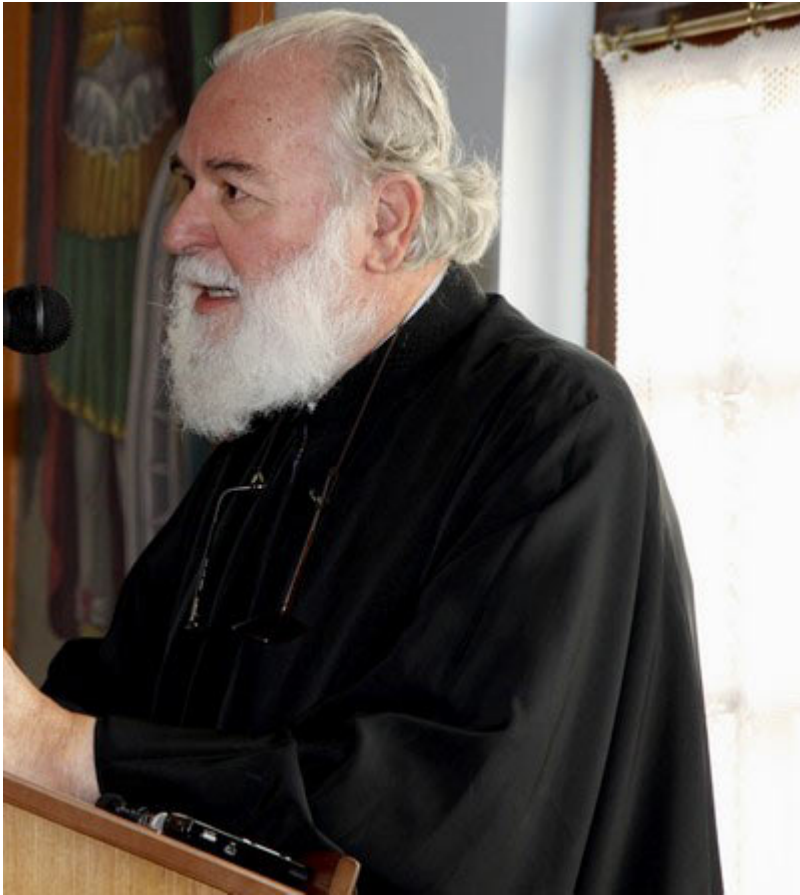

Το λιβελογράφημα δεν είναι ιστοριογραφία

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Φωτο: [egolpion.com](#)

του π. Γεωργίου Μεταλληνού

Νέα επίθεση της νεοπαγανιστικής μανίας κατά του Χριστιανισμού. Μέσω ενός CD αυτή τη φορά κατηγορούνται οι Χριστιανοί-και μάλιστα οι ρασοφόροι, για καταστροφές αρχαίων μνημείων. Και κάποιιοι φανατικοί κατηγορήσαν την Ιερά Σύνοδο (εφημερίδες 24-7-09) για παρέμβαση «σκανδαλιστική», αντί να την ευγνωμονούν, που θα απαλειφθεί το εχέγγυο της άγνοιάς τους και το ανεπίτρεπτο για ανθρώπους, που διατείνονται ότι ξέρουν γράμματα, να συγχέουν την ιστοριογραφία με την λιβελογραφία, αναπαραγωγή δηλαδή χαλκευμένων στερεοτύπων και άκριτη χρήση τους. Δεν είναι, βέβαια, έγκλημα η άγνοια, αλλά το θράσος για την επιβολή της. Τι μαρτυρεί, λοιπόν, η υπεύθυνη επιστημονική έρευνα γι' αυτό το θέμα:

1. Το ότι, μέσα στο ανταποδοτικό πάθος « χριστιανών», τον 4ο αιώνα πέρασαν στην εποχή της *revanche*, καταστράφηκαν αρχαιοελληνικά μνημεία, που συντηρούσαν τη λατρεία των ειδώλων, είναι γεγονός. Παρ' όλα αυτά, η

επιστημονική (αντικειμενική και αμερόληπτη) προσέγγιση των πραγμάτων προσφέρει δυνατότητες ασφαλεστέρων κρίσεων και συμπερασμών. Εξ άλλου, μόνο από τον 4ο αιώνα μπορεί να γίνει λόγος για μοναχούς και μοναχισμό.

Επικαλούμεθα τα πορίσματα της ερέυνης διακεκριμένων αρχαιολόγων, που συνοψίζουν τα δεδομένα μακροχρόνιων επιστημονικών ερευνών, συναδέλφων τους, αλλά και δικών τους. Το 1994 δημοσιεύθηκε (περ. Ελληνικά, τ. 44, Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 31-50) μελέτη της κ. Πολύμνιας Αθανασιάδη, καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Αθηνών, με τον τίτλο « Το λυκόφως των Θεών στην Ανατολική Μεσόγειο: Στοιχεία ανάλυσης για τρεις επί μέρους περιοχές». Η κυρία Αθανασιάδη, με βαθειά γνώση των πραγμάτων, αξιοποιεί τα δεδομένα των ερευνών του χώρου της για το επίμαχο αυτό θέμα. Πρώτα επιλέγει «τρεις περιοχές της αυτοκρατορίας με διαφορετική γεωγραφική φυσιογνωμία, ιστορικό υπόβαθρο και δημογραφική σύνθεση», εξασφαλίζοντας έτσι για την έρευνά της μεγαλύτερη αξιοπιστία. Οι περιοχές δε αυτές είναι η Ελλάδα, η Κωνσταντινούπολη και Συρία-Παλαιστίνη. Έτσι αντιμετωπίζει εύκολα τις «γενικεύσεις του Λιβανίου», όσο και τον «υπερβολικά μεγάλο αριθμό φιλολογικών μαρτυριών» σε χριστιανούς και εθνικούς συγγραφείς για την καταστροφή ναών, που καταντά όπως λέγει, «ύποπτος»! Στην προσπάθειά τους να ηρωοποιήσουν επισκόπους και αυτοκράτορες, σε μια περίοδο, κατά την οποία ο θρησκευτικός φανατισμός θεωρείτο αρετή, συχνά οι εκκλησιαστικοί συγγραφείς απέδιδαν σ' αυτούς φανταστικές καταστροφές ναών ή, στην καλύτερη περίπτωση, μεγαλοποιούσαν τα ηροστράτεια ανδραγαθήματά τους». Από την άλλη πλευρά, απαντά η «κινδυνολογία» των εθνικών, για να παρουσιάσουν «τους εαυτούς τους ως μάρτυρες και την κοσμοθεωρία τους ως αντικείμενο συστηματικού και βάνουσου διωγμού, που διεξήγετο παράνομα, στο πλαίσιο μιας θεωρητικά ανεξίθρησκης αυτοκρατορίας».

Γι' αυτό η αντικειμενική συγγραφέας συνιστά «επιφυλακτική στάση» στις όποιες κρίσεις. Η ανεξίθρησκεία άλλωστε αυτοκρατόρων, όπως ο Μ. Κωνσταντίνος, είναι αποδεδειγμένη.

Η μεταφορά «ειδωλολατρικών» μνημείων στη νέα πρωτεύουσα (Κωνσταντινούπολη-Νέα Ρώμη) για τη διακόσμησή της ναι μεν εμποδίζει τη συνέχεια των τοπικών λατρειών, αλλά τα αναδεικνύει ακόμη περισσότερο στην ίδια την (χριστιανική, αργότερα) πρωτεύουσα. Εν τούτοις ο Μ. Κωνσταντίνος «επεδίωξε συνειδητά να εξασφαλίσει για την πόλη του τη συνδρομή όλων των θείων δυνάμεων». Έτσι, εκτός από χριστιανικούς ναούς (Αγία Ειρήνη, Άγιοι Απόστολοι) αφιέρωσε και δύο ναούς σε εθνικές θεότητες, τη Ρέα και τη θεά Τύχη. Συνεχίζει όμως η κ. Αθανασιάδη: «Σε τόπους όπως η Αθήνα ή οι Δελφοί, ο κανόνας

είναι ότι τα μεταγενέστερα στρώματα έχουν καταστραφεί από τους ίδιους τους αρχαιολόγους στην προσπάθειά τους να φτάσουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα στο κλασικό υπόστρωμα». Τις παρατηρούμενες καταστροφές αποδίδουν οι αρχαιολόγοι στους σεισμούς, τις βαρβαρικές επιδρομές (4ο -6ο αι.) και την εγκατάλειψη. Τα αρχαία μνημεία των Αθηνών και των Δελφών έμειναν απείραχτα από τους χριστιανούς. Η μετατροπή τους σε χριστιανικές εκκλησίες δείχνει περίτρανα τη συνείδηση της ιστορικής συνέχειας.

Την συνείδηση της ιστορικής συνέχειας των Ελλήνων-Χριστιανών, που δεν απέρριψαν τον πολιτισμό των προγόνων τους, αλλά μόνο την θρησκεία τους υποστηρίζει και η κ. Αθανασιάδη: «Οι εκκλησίες και τα παρεκκλήσια, που βρέθηκαν σπαρμένα μέσα και γύρω από το τέμενος του Απόλλωνα (=στους Δελφούς) υπογραμμίζουν τη συνέχιση της πανάρχαιης θρησκευτικής παράδοσης του τόπου». Όπως, άλλωστε, θρησκευτολόγοι και λαογράφοι έχουν παραδεχθεί, αν «ξυπνούσε» σήμερα ένας αρχαίος Έλληνας και βρισκόταν σε ένα χριστιανικό πανηγύρι, δεν θα ένιωθε ξένος στο περιβάλλον. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι πολλοί σύγχρονοι επικριτές της ορθόδοξης λαϊκής θρησκευτικότητας, κυρίως της ελληνικής, σ' αυτό το «επιχείρημα» καταφεύγουν, λησμονώντας ότι η ελληνική θρησκευτικότητα παρέμεινε ακέραιη, άλλαξε όμως ο προσανατολισμός της (Πραξ. 17,23: Ο Απόστολος Παύλος δεν καταστρέφει ή διαστρέφει την ελληνική θρησκευτικότητα, αλλά την στρέφει προς τον αναμενόμενο Αληθινό Θεό). Άλλωστε, η ελληνική πολυθεία δεν ήταν, κατά πολλούς θρησκευτολόγους (π.χ. Λ. Φιλιππίδης), παρά θεοποιητική υποστασιοποίηση των ιδιοτήτων της μιας ενιαίας θεότητας. «Ο βανδαλισμός ιερών αντικειμένων (από χριστιανούς Έλληνες) ήταν πράξη σπάνια στην Ελλάδα» δέχεται η κ. Αθανασιάδη. Τέτοιες περιπτώσεις είναι «μεμονωμένες». «Η γενική εντύπωση από την Ελλάδα είναι ότι η φθίνουσα αρχαία πίστη ενέπνεε στους νεοφώτιστους χριστιανούς, παρά τη δομική μισαλλοδοξία της θρησκείας τους, σεβασμό και συχνά κάποια συγκίνηση». Ακόμη και ο όχι τόσο ανεξίθρησκος Κωνσταντίνος (337-361) «δεν φαίνεται να πείραξε ναούς», αλλά και «οι καλλιεργημένοι χριστιανοί του αυτοκρατορικού περιβάλλοντος αντιμετώπισαν τα αρχαία ιερά ως έργα τέχνης και όχι ως κατοικία των δαιμόνων».

Οι φανατικοί, βέβαια, δεν έλειπαν -όπως σε κάθε εποχή-, αλλά οι προτροπές τους για καταστροφή κατά κανόνα έπεφταν στο κενό. Ως την εποχή του Ιουστινιανού εισέρρεαν αρχαία εθνικά μνημεία στην Κωνσταντινούπολη. Μόνο εκεί, που δεν υπήρχε «επαφή με την αστική παιδεία του ελληνορωμαϊκού κόσμου», εκτός δηλαδή του ιστορικού ελληνικού χώρου, και όπου «η παραδοσιακή θρησκεία είχε ισχυρές ρίζες», παρατηρείται φανατισμός και γίνονται καταστροφές.

Αυτό συνέβαινε περισσότερο στην Ανατολή (Συρία-Φοινίκη-Παλαιστίνη). Η κ.

Αθανασιάδη όμως ερμηνεύει με τα επιστημονικά κριτήριά της τις συμπεριφορές και σε περιοχές όπως η Συρία: «...εδώ δεν έχουμε μια αμιγή περίπτωση θρησκευτικού φανατισμού, αλλά ένα ξέσπασμα κοινωνικού και φυλετικού μίσους, ένα υποσυνείδητο εθνικό κίνημα με αμφίεση, βέβαια, θρησκευτική».

2. Σκόπιμα «εκμεταλλευθήκαμε», καθ' υπερβολήν μάλιστα, την έρευνα της εκλεκτής Συναδέλφου, διότι προσφέρει σημαντικές δυνατότητες για την ερμηνεία και κατανόηση πραγμάτων, που η κακοπιστία, κακεντρέχεια, αλλά και η ανθελληνική σκοπιμότητα των ξένων κέντρων συστηματικά παρερμηνεύει. Τα πορίσματα της κ. Αθανασιάδη μου επιβεβαίωσε και ο γνωστός αρχαιολόγος Άγγελος Χωρέμης (+2002) ερμηνεύοντας την περίπτωση του Μεγάλου Θεοδοσίου. Κατά την γραπτή δήλωσή του, «το διάταγμα του Θεοδοσίου του Μεγάλου (391-3 μ.Χ.) αναφέρει απαγόρευση λατρείας σε αρχαία ιερά και την είσοδο στους ναούς, δεν εντέλλεται όμως την καταστροφή τους. Άλλωστε δεν φαίνεται ανασκαφικά τέτοια καταστροφή... Τα μεγάλα κέντρα της αρχαίας λατρείας, εκείνα ακριβώς που λογικά θα έπρεπε να υποστούν τη μεγαλύτερη καταστροφή, όπως οι Δελφοί, η Ολυμπία, η Δωδώνη, τα ιερά των Αθηνών κ.ά. δεν φαίνεται, ανασκαφικά τουλάχιστον, να έπαθαν ζημιές από ανθρώπινο χέρι στα τέλη του δ' αι. μ.Χ. Εξ άλλου, πολλοί ναοί της αρχαίας λατρείας σώθηκαν ως τις ημέρες μας σχεδόν ανέπαφοι, κυρίως στην Κάτω Ιταλία και τη Σικελία (όπου επίσης βασίλευε ο Μ. Θεοδόσιος), αλλά και την κυρίως Ελλάδα, όπως το συγκρότημα της Ακροπόλεως των Αθηνών, ο ναός του Ηφαίστου (Θησεΐον) και ο Ναός του Ιλισσού». Μάλιστα, στον Θεοδοσιανό Κώδικα (XVI, 10,25) «επιτρέπεται στους χριστιανούς να μετατρέπουν τους αρχαίους ναούς σε χριστιανικούς» και γι' αυτό δεν καταστράφηκαν, αλλά σώθηκαν αυτούσιοι.

Κατά τον μεγάλο βυζαντινολόγο Διον. Ζακυθινό η διάταξη αυτή έγινε ακριβώς για να σωθούν οι ναοί. «Δεν υπάρχει-λοιπόν-καμμία κρατική πολιτική, που να ενθαρρύνει την καταστροφή των αρχαίων ιερών».

Εκδηλώσεις φανατισμού μεμονωμένων προσώπων παρατηρούνται - και κατά τον Άγγ. Χωρέμη - στο πνεύμα της «revanche», αυτό όμως ουδέποτε υπήρξε πολιτική του Μεγάλου Θεοδοσίου, για να μείνουμε σε ένα τόσο παρεξηγημένο στο σημείο αυτό αυτοκράτορα. Ακόμη και η περίπτωση της κατάργησης των Ολυμπιακών Αγώνων, με την οποία βαρύνεται από τους νεοειδωολάτρεις ιδιαίτερα ο Θεοδόσιος, κατανοείται διαφορετικά από εκείνους, φυσικά, που μπορούν να «αναγνώσουν» και αποκρυπτογραφήσουν τις πηγές επιστημονικά, διασταυρώνοντας δηλαδή τις πληροφορίες, και το σημαντικότερο, μη αρκούμενοι στη μία κα μοναδική πηγή πληροφόρησης «άνευ ετέρου», διότι αυτό «βολεύει» την αντιχριστιανική πολεμική.

Το 392, με διάταγμα του Θεοδοσίου, παρακωλύονται οι αθλητικοί αγώνες λόγω του θρησκευτικού (ειδωολατρικού) χαρακτήρα τους, με αποκορύφωμα την κατάργηση των Ολυμπιακών αγώνων (393), στο πλαίσιο όμως της απαγορεύσεως κάθε εθνικής θρησκευτικής εκδηλώσεως και όχι από φανατικό «ανθελληνισμό». Διότι ούτε τα ιερά της Ολυμπίας καταστράφηκαν, ούτε πολύ περισσότερο το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Ολυμπίου Διός, που μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, για τη διακόσμηση της νέας πρωτεύουσας του Κράτους. Το πρόβλημα ήταν λοιπόν, η λατρεία των ειδώλων και όχι το πνεύμα του Ολυμπισμού.

Η παύση των Ολυμπιακών αγώνων, που είχαν από μακρού περιέλθει σε κατάσταση πτώσεως και παντελούς ανυποληψίας ήταν η μεγαλύτερη γι' αυτούς ευεργεσία. Οι Ολυμπιακοί αγώνες είχαν πεθάνει ηθικά πολύ προ του Θεοδοσίου. Θα επικαλεσθούμε εδώ τη γνώμη του γνωστού αθλητικογράφου Άγγ. Παλαιολόγου:

«Όταν το 393 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος ο Μέγας διέταξε την κατάπαυση των Ολυμπιακών Αγώνων, διέπραττε βεβαίως μια βάρβαρη πράξη. Όμως η πρακτική αξία αυτής της απαγόρευσης δεν ήταν το ίδιο μεγάλη, γιατί ο Θεοδόσιος στην πραγματικότητα παραβίαζε ανοικτάς θύρας, αφού οι Ολυμπιακοί αγώνες είχαν πια περιπέσει σε κατάσταση υψίστης παρακμής και ανυποληψίας. Οι αγώνες μπορεί να μην είχαν σταματήσει ακόμα, είχε όμως εκλείψει η Ολυμπιακή Ιδέα».

3. Για το θέμα της καταστροφής αρχαίων μνημείων από «χριστιανούς», παράλληλα με τα συμπεράσματα της κ. Πολύμνιας Αθανασιάδη, είναι και εκείνα του αρχαιολόγου Gerasimos Pagoulatos, «The Destruction and Conversion of ancient temples to Christian Churches during fourth, fifth and sixth Centuries», Θεολογία, τ. ΞΕ' (1994), σσ. 152-170.

Είναι δε χαρακτηριστικό, ότι και στο περ. Δαυλός (αρ. 138/Ιούνιος 1993, σσ. 8022-23) σημειώνεται:

«Όλοι σχεδόν οι καταστροφείς αρχαίων Ελληνικών μνημείων είναι Χριστιανοί εξ Ιουδαίων, δηλαδή Εβραίοι. Οι Χριστιανοί εξ εθνικών, δηλαδή οι Έλληνες, σπάνια μετείχαν σε διωγμούς Ελλήνων».

Σημασία δε έχει ότι και ο γνωστός «εικονοκλάστης» αλλά σπουδαίος ιστορικός ερευνητής και συστηματικός παρουσιαστής της «αρνητικής πλευράς» Κυριάκος Σιμόπουλος, ενώ μιλεί για τις «αποτρόπαιες βαρβαρότητες των Χριστιανών» (σ. 112 έ.ε.) στα αρχαία μνημεία, δεν παραλείπει να παρεμβάλει και κεφάλαιο με τον τίτλο: «Ο βυζαντινός άνθρωπος συντηρεί με ευλάβεια την παράδοση της αρχαίας ελληνικής τέχνης» (σ. 208 έ.έ.) [βλ. το βιβλίο του: Η λεηλασία και καταστροφή των Ελληνικών Αρχαιοτήτων, Αθήνα 1997].

Παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από το παραπάνω βιβλίο του Κυρ. Σιμόπουλου (σσ. 209-10) «Η πολιτιστική παράδοση θα κρατηθεί ζωντανή στους βυζαντινούς αιώνες-λογοτεχνία, επιστήμη, γραμματική, ρητορική και η ελληνική γλώσσα θα παραμείνει ανόθευτη. Είναι ιστορικά βεβαιωμένο ότι υπήρξε μια παιδευτική και συναισθηματική συνέχεια του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στο Βυζάντιο, όχι μόνο από τη διανόηση αλλά και από τον λαϊκό άνθρωπο, ενίοτε και από την εξουσία. Ο αυτοκράτορας της Νίκαιας Θεόδωρος Δούκας Λάσκαρις (1254-1258), κατά την επίσκεψή του στην Πέργαμο, νοιώθει συγκίνηση μπροστά στα λείψανα των αρχαίων μνημείων και έργων τέχνης και εκφράζει ενθουσιασμό και ευλάβεια για τα μεγαλουργήματα των προγόνων». [...] (σ. 211) Ο Κωνσταντίνος θα αξιοποιήσει την ελληνική πολιτιστική παράδοση για την προσωπική του αίγλη ταυτίζοντας το χάλκινο άγαλμα του Απόλλωνος που έστησε πάνω στην περίφημη πορφυρή κολώνα της Αγοράς, τον «κυκλοτερή πορφυρούν κίονα», με το αυτοκρατορικό του μεγαλείο. Στην κεφαλή του αγάλματος, που αφιέρωσε στον εαυτό του, πρόσθεσε ακτινωτά ήλους «από τον σταυρό του Χριστού», για να λάμπει κι αυτός σαν τον ήλιο. [...]

(σ. 212-3): Αυτά τα καλλιτεχνήματα που συγκέντρωσε στην Κωνσταντινούπολη ο πρώτος αυτοκράτορας έμειναν αλώβητα σ' ολόκληρη τη βυζαντινή περίοδο. Ούτε λαϊκή αποστροφή ούτε βανδαλισμοί. [...]

Η παραδοσιακή επομένως αισθητική και η πανάρχαιη λαϊκή πολιτιστική παιδεία δεν είχε σβήσει, παρά τους βανδαλισμούς των πρώτων χριστιανών εναντίον των κλασικών μνημείων. Και δεν θα σβήσει ποτέ στον ελληνικό κόσμο. Έτσι εξηγείται η διατήρηση ανέπαφων τόσων γλυπτών στην Κωνσταντινούπολη ως την επιδρομή των Δυτικών βαρβάρων. Απώλειες σημειώθηκαν μόνο από σεισμούς, πυρκαγιές και εσωτερικές αναταραχές-λαϊκές εξεγέρσεις, συγκρούσεις και καταστολές. Οι χριστιανοί της πρωτεύουσας θαύμαζαν τα αγάλματα που στόλιζαν την πόλη τους. [...]

(σ. 226-7): Οι Βυζαντινοί διανοούμενοι –ακόμα και θεολόγοι- έχουν βαθειά γνώση της αρχαίας τέχνης και εκφράζουν χωρίς επιφυλάξεις τον απεριόριστο θαυμασμό τους. Συχνότερες στους βυζαντινούς αιώνες οι αναγωγές στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τους επιφανείς δημιουργούς του και οι συγκρίσεις της βυζαντινής εικονογραφίας με την κλασική ζωγραφική που αποκαλύπτουν κοινά ή παράλληλα καλλιτεχνικά ιδεώδη. [...]

Αλλά και ο αείμνηστος Φίλος Άγγ. Χωρέμης, αναφερόμενος στο διάταγμα του Θεοδοσίου, σημειώνει:

«Έξ άλλου και η απαγόρευση δεν φαίνεται να εφαρμόστηκε πολύ αυστηρά σε όλη την έκταση της Αυτοκρατορίας. Αλλιώς δε θα είχε νόημα η επανάληψή της 40-45 χρόνια αργότερα από τον Θεοδόσιο Β΄ στον Θεοδοσιανό Κώδικα (C. Th. XVI, 10,25). Στον ίδιο κώδικα, λίγο παρακάτω (XVI, 10, 25) επιτρέπεται στους Χριστιανούς να μετατρέπουν τους αρχαίους ναούς σε Χριστιανικούς πράγμα που σημαίνει ή ότι οι ναοί αυτοί ακόμη λειτουργούσαν ή ότι είχαν εγκαταλειφθεί. Πάντως δεν είχαν καταστραφεί (...)

Ενώ λοιπόν υπάρχει κρατική πολιτική για την επιβολή του Χριστιανισμού (πολιτική που άλλωστε εφαρμόστηκε αρκετά ήπια), δεν υπάρχει καμμιά πολιτική που να ενθαρρύνει την καταστροφή των αρχαίων ιερών. Αυτό που πράγματι έγινε είναι καταστροφές και ακρότητες σε τοπικό επίπεδο, από φανατικούς εκκλησιαστικούς και πολιτικούς παράγοντες, κυρίως εναντίον αγαλμάτων αρχαίων θεοτήτων με συνηθέστερο το φαινόμενο της ρινοκοπής και καταστροφής των προσώπων. Οι άνθρωποι αυτοί εξαγρίωναν τον όχλο, πράγμα όχι δύσκολο, αν σκεφτούμε ότι μόλις 75-80 χρόνια χώριζαν την εποχή αυτή από τους φοβερούς διωγμούς των Διοκλητιανού και Γαλερίου (+311) και 55-60 χρόνια από τον «ηπιώτερο» διωγμό του Δικινίου (310-324) τον εξαγριωμένο αυτόν όχλο τον εξαπέλυαν να κάψει και να καταστρέψει οτιδήποτε «εθνικό» εύρισκε μπροστά του. Αυτό όμως ουδέποτε υπήρξε πολιτική του Μεγάλου Θεοδοσίου και, όπως θα δούμε, όταν έγινε προσπάθησε να το σταματήσει και να το θεραπεύσει».

Σώζεται, επίσης, Λιβανίου Αντιοχέως, Λόγος προς Θεοδόσιον τον βασιλέα, Υπέρ των Ιερών (αρ. 30). Ο μεγάλος ρητοροδιδάσκαλος (314-393), επιφανής εκπρόσωπος της φθινούσης ελληνικής αρχαιότητας, διδάσκαλος και του Ιω. Χρυσοστόμου, έγραψε το 386 το κείμενο αυτό, απευθυνόμενος στον αυτοκράτορα Θεοδόσιο Α΄(379-395) και παραπονούμενος για την στάση φανατικών μοναχών (της Αντιοχείας) έναντι των τεμενών (εθνικών ναών). Απεχθανόταν ιδιαίτερα τους «μελανειμονούντας» (λογ.30, 😊). Εν τούτοις χριστιανοί νέοι, όπως ο Μ. Βασίλειος, Αμφιλόχιος Ικονίου και Ιωάννης ο Χρυσόστομος έγιναν μαθητές του. Ο Βασίλειος

στην (αμφιβόλου γνησιότητας) αλληλογραφία του με τον Λιβάνιο φαίνεται να του στέλνει συνεχώς μαθητές «και έτερον σοι πέμπω Καππαδόκην»!

Χαρακτηριζόταν «μικρός Δημοσθένης». Για την κατανόηση της στάσεώς του έναντι του Χριστιανισμού, ας σημειωθεί ότι ήταν συνεπής οπαδός της ειδωλολατρίας, εθυσίαζε στις θεότητες της και μετερχόταν την μαντεία. Είχε μυηθεί σε διάφορα εθνικά μυστήρια. Ο ιερός Χρυσόστομος τον ονομάζει «πάντων δεισιδαιμονέστατον» (ευσεβέστατον). (Εις Νεωτ. Χηρεύσασαν, 1). Πίστευσε στην προσπάθεια του αυτοκράτορα Ιουλιανού και στην ανάσταση του ειδωλολατρικού κόσμου, μολονότι κατά την νεότητά του έδειξε τάσεις φιλοχριστιανικές. Τον επηρέασε όμως ο Ιουλιανός, όπως και αυτός επηρεάσθηκε από τον Λιβάνιο, του οποίου μελετούσε τα έργα και έγινε έμμεσα μαθητής του. (Βλ. το άρθρο του Παν. Χρήστου στην Θ.Η.Ε., τ. 8, 1966, στ. 294-299 με βιβλ.)

Παρατίθεται και ο σχολιασμός του Άγγ. Χωρέμη:

«Ο λόγος του Λιβανίου “ υπέρ των ιερών” δεν γράφτηκε λόγω ακροτήτων, που έγιναν εις εφαρμογήν του διατάγματος κατά της αρχαίας θρησκείας. Το διάταγμα εξεδόθη το 391 και το κείμενο του Λιβανίου γράφτηκε το 386, δηλ. πέντε ολόκληρα χρόνια νωρίτερα με άλλη ευκαιρία. Ο Θεοδοσίος διώρισε ύπαρχο της Ανατολής κάποιον συμπατριώτη και φίλο του, τον Ίβηρα Μάτερνο Κυνήγιο. Ο άνθρωπος αυτός ήταν φανατικός θρησκόληπτος και έξαλλος υπεκίνησε πράγματι τον όχλο, επι κεφαλής του οποίου ήταν φανατικοί καλόγεροι, και άρχισαν να καταστρέφουν τα αρχαία ιερά, στην αρχή κυρίως τα μικρά (και απροστάτευτα) ιερά της υπαίθρου και εν συνεχεία άρχισαν να μπαίνουν και να καταστρέφουν ιερά και μέσα στις πόλεις. Τότε ο Λιβάνιος γράφει τον περίφημο και ωραιότατο λόγο του “ υπέρ των Ιερών” . Η αντίδραση του “ θρησκόληπτου” Θεοδοσίου ήταν να ... απαγορεύσει στους μοναχούς την είσοδο στις πόλεις, προστατεύοντας έτσι τα εθνικά ιερά των άστεων και όταν σε λίγο πέθανε Ο Μάτερνος Κυνήγιος τοποθέτησε ως Ύπαρχο της Ανατολής τον σώφρονα εθνικό Ευτόλμιο Τατιανό, ο οποίος κατάφερε να ηρεμήσει τα πράγματα και να φέρει την καταλλαγή”.

Όλα αυτά μαρτυρούν ότι ουδέποτε υπήρξε επίσημη πολιτική του Θεοδοσίου η καταστροφή του αρχαίου κόσμου και μάλιστα με την μορφή των ακραίων βανδαλισμών, όπως λέγεται συνήθως.

Μαρτυρούν επίσης το κύρος που είχε ο Λιβάνιος στον θεωρούμενο θρησκόληπτο βασιλέα, κύρος που φάνηκε και όταν με δύο ακόμη λόγους του, τους “Προς Θεοδοσίον τον Βασιλέα επί ταις διαλλαγαίς” κατόρθωσε να σώσει την Αντιόχεια, η οποία είχε στασιάσει. Σ’ αυτήν την προσπάθεια είχε και την συνεπικουρία του επισκόπου Αντιοχείας Φλαβιανού, του οποίου τον λόγο φαίνεται ότι είχε γράψει

ένας νεαρός Χριστιανός κληρικός, μαθητής του Λιβανίου, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι και συνεργασία με Χριστιανούς είχε ο Λιβάνιος, όταν κοινοί στόχοι το επέβαλαν».

Χρειάζεται, πράγματι, νηφαλιότητα και γνώση, για να κατανοηθεί η συνεργασία του Λιβανίου με τους Χριστιανούς. Αλλά οι άνθρωποι εκείνοι ζούσαν τα πράγματα μέσα στη φυσικότητά τους και όχι στο τεχνητό κλίμα αντιπαλότητας, που δημιουργούν οι φανατικοί (εκατέρωθεν) των ημερών μας.

Μήπως σ' όλη τη μακρά διάρκεια του «Βυζαντίου»/Ρωμανίας δεν έλαβαν χώρα παρόμοιες συνεργασίες και συνυπάρξεις; Η χαρακτηριστικότερη, μάλιστα, ήταν η συνεργασία των δύο ιδεολογικά αντιπάλων, που η αντίθεσή τους σκόπιμα και τεχνητά υπερτονίζεται σήμερα του Οικουμ. Πατριάρχου Γενναδίου Β' του Σχολαρίου και του σοφού και υποστηρικτού της αρχαίας θρησκείας, Γεωργίου Πλήθωνος-Γεμιστού. Ο τελευταίος δεν δίστασε να συμμετάσχει στην κρίσιμη Σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας (1438/39), ως μέλος της Ορθόδοξης αντιπροσωπίας για να βοηθήσει την Ορθόδοξη Εκκλησία στις τραγικές εκείνες στιγμές γι' αυτήν και το Γένος. Εκεί έδωσε μάχη, με τις επιστημονικές του γνώσεις, υπέρ της Ορθοδοξίας και μαζί με τον πρωταγωνιστή της Ορθοδοξίας, άγιο Μάρκο τον Ευγενικό (+1444), δεν υπέγραψε την Ένωση με τον Παπισμό. Παρά τις διαφορετικές ιδεολογικο-πνευματικές προϋποθέσεις τους θεωρούσαν και οι δύο την Ένωση ως υποταγή στον παπισμό και επιζήμια για το Γένος/Έθνος. Αλλά έτσι σκέπτονται όσο αγαπούν το Έθνος!

Οι σημερινοί Νεοπαγανιστές, σχεδόν κατά κανόνα, δεν αγαπούν το Έθνος και τον Ελληνισμό, παρά τα λεγόμενά τους, διότι πολεμώντας την Ορθοδοξία που είναι πια αδιαίρετα ενωμένη με την ελληνικότητα, κατεργάζονται την διάλυσή τους.

(Ως βάση για το κείμενο αυτό χρησιμοποιήθηκε το βιβλίο του π. Γ.Δ. Μεταλληνού., Παγανιστικός Ελληνισμός ή Ελληνορθοδοξία; Αθήνα 2003)

Πηγή: resaltomag.gr